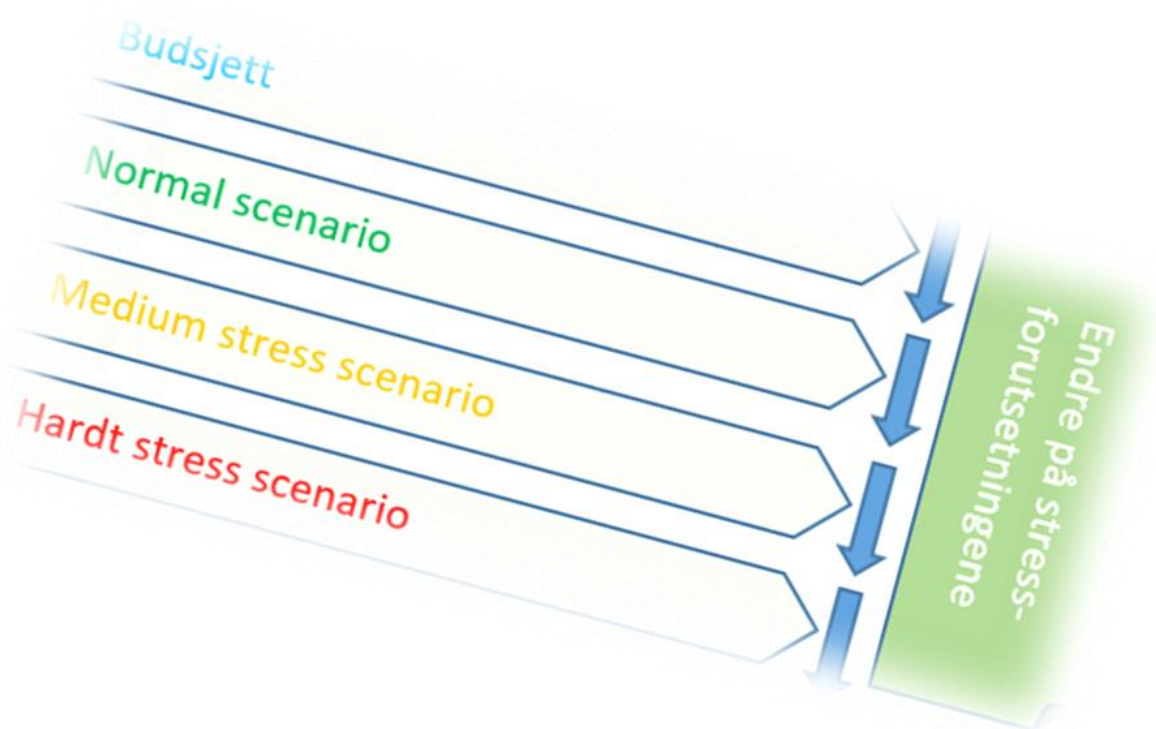

Pilar 3 - 2019

Offentliggjøring av finansiell informasjon i
Fana Sparebank

Innhold

1	Introduksjon.....	4
2	Om banken.....	4
2.1	Historien	4
2.2	Økonomien.....	5
3	Konsernforhold	6
3.1	Datterselskaper	6
3.2	Strategiske selskaper	6
4	Kapitaldekning og tilpasning til kapitaldekningsregelverket.....	7
4.1	Regulatoriske forhold	7
4.2	Uvektet kjernekapitaldekning	9
4.3	Fana Sparebanks overholdelse av regulatoriske kapitalkrav	9
5	Organisering, ansvar, ledelse og kontroll	10
5.1	Risiko- og kapitalstyring.....	10
5.2	Risikoer.....	11
5.3	Organisering og ansvar	12
5.4	Rapportering	15
5.5	Godtgjørelsesordning.....	16
5.6	Rekruttering.....	17
6	Beregning av regulatorisk kapital.....	18
6.1	Pilar 1.....	18
6.2	Pilar 2.....	18
6.3	Kapitalstrategi.....	19
7	Kredittrisiko	20
7.1	Overordnet.....	20
7.2	Styring og kontroll.....	21
7.3	Organisering av ansvar.....	22
7.4	Måling av risiko.....	23

7.5	Nedskrivning av utlån og garantier	23
8	Markedsrisiko.....	24
8.1	Overordnet.....	24
8.2	Likviditetsportefølje	24
8.3	Avkastningsportefølje	25
8.4	Øvrige finansielle instrumenter	25
8.5	Rapportering og måling.....	26
9	Likviditetsrisiko.....	26
9.1	Overordnet.....	26
9.2	Styring av likviditetsrisiko.....	27
9.3	Måling av risiko.....	28
9.4	Styring, kontroll og rapportering.....	29
10	Operasjonell risiko.....	29
10.1	Overordnet.....	29
10.2	Styring og kontroll.....	30
10.3	Måling av risiko.....	31
11	Compliance risiko	31
12	Andre risikoer.....	31
12.1	Klimarisiko	31
12.2	Forretningsrisiko.....	32
12.3	Konsentrasjonsrisiko.....	32
12.4	It-risiko / cyberrisiko	33
13	Krisehåndtering - kontinuitet og gjenoppretting.....	33

1 Introduksjon

Fana Sparebanks dokument om risiko- og kapitalforhold (Pilar 3) er utarbeidet for å gi informasjon om risikostyring, risikoeksponering og soliditet i overensstemmelse med informasjonskravene i CRR-forordningens del 8 (artiklene 431–455). Formålet med dokumentet er å sikre at markedsaktørene kan vurdere bankens risikoprofil, kapitalisering og styring og kontroll av risiko.

Dokumentet blir oppdatert årlig og publisert samtidig med banken sin årsrapport. Oppdatert informasjon om kapitalkrav og ansvarlig kapital blir kvartalsvis oppdatert og offentliggjort i form av note til banken sitt kvartalsregnskap eller i et separat appendix til dokumentet.

2 Om banken

2.1 Historien

Fana Sparebank ble etablert i 1878, og er en lokal og uavhengig sparebank. Gjennom historien har banken opparbeidet viktig innsikt, og har bygget en sterk posisjon som leverandør av banktjenester i Bergen og omkringliggende kommuner. Gjennom digitale løsninger tilbyr banken tjenestene til resten av landet. Banken ønsker å forbli en selvstendig og nær sparebank som skaper verdier og trygghet til bankens kunder, ansatte og eiere samt være en positiv bidragsyter for samfunnet rundt oss. Å forstå kundenes behov og gjennomføre nødvendige endringer i banken er avgjørende for å lykkes. Like avgjørende for å lykkes er forståelsen for og styring av finansiell og operasjonell risiko i bankvirksomheten. Mangelfull risikovurdering kan resultere i tap som kan svekke bankens soliditet og omdømme. I kombinasjon med dårlig likviditetsstyring kan bankens mulighet for å overleve som selvstendig aktør reduseres. Bankens egenkapital skal stå i forhold til risikonivået, og fungere som en støtpute mot resultatsvingningene. Like viktig er det at bankens lønnsomhet i tilstrekkelig grad skal kompensere for finansiell risiko og kapitalbruk. Konservative føringer for likviditetsporteføljen og finansieringsstrukturen skal legge til rette for god likviditetsstyring.

2.2 Økonomien

2.2.1 Soliditet

Ved utgangen av 2019 har banken **tilfredsstillende kapitaldekning (soliditet)**.

	Faktisk	Styringsmål	Differanse	31.12.18
Ren kjernekapitaldekning	18,04 %	16,08 %	1,96 %	16,7 %
Kjernekapitaldekning	18,9 %	17,6 %	1,3 %	18,3 %
Ansvarlig kapitaldekning	21,2 %	19,6 %	1,6 %	20,6 %

Styringsmålet ligger 1 prosentpoeng over regulatoriske kapitalkrav.

2.2.2 Likviditet og langsiktig finansiering

Ved utgangen av 2019 har banken **tilfredsstillende likviditet**.

	Faktisk	Styringsmål	Differanse	31.12.18
LCR (30 dager)	208 %	110 %	108 %	190 %
LCR (180 dager)	110 %	100 %	10 %	103 %
NSFR	127 %	100 %	27 %	133 %

2.2.3 Lønnsomhet

I 2019 har banken **tilfredsstillende lønnsomhet**.

	2019 / 31.12	2018 / 31.12		
Egenkapitalavkastning	7,5 %	8,6 %		
Resultat etter skatt	Kr 182 mill.	Kr 196 mill.		

3 Konsernforhold

3.1 Datterselskaper

Av vesentlige **datterselskaper** eier banken Fana Sparebank Eiendom AS og Fana Sparebank Boligkreditt AS. Kun sistnevnte har utlånsportefølje, og er det eneste datterselskapet som er eksponert for kredittrisiko. I tråd med konsolideringsreglene er begge selskapene fullt ut konsolidert i konsernets kapitaldekningstall.

Fana Sparebank Boligkreditt ble startet opp utelukkende for å utstede obligasjoner med fortrinnsrett i utlånene kjøpt av Fana Sparebank. Selskapet er underlagt egne kapitalkrav. Styret i selskapet har vedtatt overordnet strategi samt strategier for kredittvirksomheten, kapitalforvaltning, likviditetsstyring og styring av operasjonell risiko. En avtale med Fana Sparebank sikrer at selskapet inkluderes i konsernets prosess for styring av risiko- og kapitalforhold.

3.2 Strategiske selskaper

Av vesentlige **strategiske** selskaper eier banken ved utgangen av 2019 Brage Finans AS (5,34 prosent eierandel), Frende Holding AS (0,83 prosent eierandel) og Norne Eierselskap AS (10 prosent eierandel). Eierandelene i Frende Holding AS og Brage Finans AS er under 10 prosent, og regnes i kapitalkravssammenheng som uvesentlige. Dermed beregnes det ikke finans- og goodwillfradrag. Derimot finner det sted forholdsmessig konsolidering av Brage Finans AS, mens Frende Holding AS påvirker pilar 2 som følge av regler for vurdering av risiko knyttet til eierandel i forsikringsforetak.

Bankens investering i Balder Betaling AS på 20,1 millioner kroner ved utgangen av 2019 behandles i sin helhet som goodwillfradrag.

4 Kapitaldekning og tilpasning til kapitaldekningsregelverket

4.1 Regulatoriske forhold

Kapitaldekningsregelverket i Norge har langt på reflektert EU's Capital Requirements Regulation and Directive –CRR / CRD IV. To unntak har vært Basel 1 gulvet og utsatt SMB-rabatt. Den 5. desember 2019 annonserte Finansdepartementet full innføring av CRR / CRD IV fra og med utgangen av fjoråret. En rekke bestemmelser i norsk 'rett' er nå erstattet av en henvisning til forordningen(e). Fjerning av Basel I gulvet fikk ikke direkte effekt for standardbanker som Fana Sparebank. IRB-bankene fikk derimot en fordel, fordi kapitalbruken gikk noe ned. SMB-rabatten gjør at banken kan holde noe mindre kapital for lån av en viss størrelse til små- og mellomstore selskaper. Som svar på disse 'lettelsene' introduserte Finansdepartementet den 11. desember 2019 økning i systemrisikobufferen fra 3 til 4,5 prosent. For banken sin del fom 31. desember 2022.

Som følge av koronaviruset og usikkerheten som fulgte, anbefalte Norges Bank og Finanstilsynet i mars i år Finansdepartementet om å redusere motsyklisk kapitalbuffer fra 2,5 til 1 prosent med umiddelbar effekt. Departementet fulgte anbefalingen. Formålet med endringen er å motvirke at bankene strammer inn på utlånspraksisen. Fra Norges Bank sin side forventes det ikke at det blir gitt råd om å øke bufferkravet igjen før tidligst i første kvartal 2021, og da vil det normalt tidligst være krav om å iverksette høyere motsyklisk kapitalbuffer i første kvartal 2022.

Basert på ICAAP 2016 og øvrig rapportering, har Finanstilsynet gjort kjent at banken skal ha kapital utover pilar 1 kapitalkrav tilsvarende 2,5 prosent av beregningsgrunnlaget (pilar 2 kapitalkrav) for risikoer som banken er utsatt for og som ikke, eller bare delvis er dekket i pilar 1. Finanstilsynets krav fikk virkning fra 30. juni 2017. I brev av 23. januar 2020 informerer Finanstilsynet om at banken vil bli gjenstand for ny SREP-vurdering i 2020, med andre ord skal Finanstilsynet på ny gjennomgå bankens evaluering av risikoprofil og tilhørende kapitalbehov. En del av SREP-prosessen er at Finanstilsynet fastsetter nytt individuelt pilar 2 kapitalkrav. I brev av 16. april informerer Finanstilsynet om at SREP-prosessen er utsatt til tredje kvartal i år. I brev av 12. juni informerer Finanstilsynet om at SREP-prosessen er utsatt til 2021. Utsettelsene forklares med en ekstraordinær arbeidssituasjon både i den enkelte bank og i Finanstilsynet som følge av

viruset. Uavhengig av tidspunktene for tilsynets vurdering av risiko- og kapitalforhold oppdaterer banken ICAAP/ILAAP hvert år. Dokumentet besluttet av styret.

Tabell 1 viser bankens pilar 1 kapitalkrav. I 2022 vises den vedtatte økningen i systemrisikobufferen. For prognoseformål har banken i 2022 og 2023 forutsatt økning i motsyklisk kapitalbuffer på henholdsvis 1,0 og 0,5 prosentpoeng. Bankens kreditteksponering er i Norge, og motsyklisk kapitalbuffer gjeldende i Norge vektet dermed fullt ut.

Tabell 1 Prognose Pilar 1 kapitalkrav

Fana Sparebank sin modell for vurdering av risiko og kapitalforhold - Pilar 1 kapitalkrav (summen av minstekrav og bufferkrav)											
Normal scenario	Prognoseår 1, 2020			Prognoseår 2, 2021		Prognoseår 3, 2022		Prognoseår 4, 2023		Prognoseår 5, 2024	
Pilar 1 kapitalkrav	Krav	Endring		Krav	Endring	Krav	Endring	Krav	Endring	Krav	Endring
Ansvarlig kapital	14,5 %	-1,5 %		14,5 %	0,0 %	17,0 %	2,5 %	17,5 %	0,5 %	17,5 %	0,0 %
Kjernekapital	12,5 %	-1,5 %		12,5 %	0,0 %	15,0 %	2,5 %	15,5 %	0,5 %	15,5 %	0,0 %
Ren kjernekapital	11,0 %	-1,5 %		11,0 %	0,0 %	13,5 %	2,5 %	14,0 %	0,5 %	14,0 %	0,0 %
	Krav/buffer	Endring		Krav/buffer	Endring	Krav/buffer	Endring	Krav/buffer	Endring	Krav/buffer	Endring
Minstekrav											
Ansvarlig kapital	8,0 %	0,0 %		8,0 %	0,0 %	8,0 %	0,0 %	8,0 %	0,0 %	8,0 %	0,0 %
Kjernekapital	6,0 %	0,0 %		6,0 %	0,0 %	6,0 %	0,0 %	6,0 %	0,0 %	6,0 %	0,0 %
Ren kjernekapital	4,5 %	0,0 %		4,5 %	0,0 %	4,5 %	0,0 %	4,5 %	0,0 %	4,5 %	0,0 %
Bevaringsbuffer	2,5 %	0,0 %		2,5 %	0,0 %	2,5 %	0,0 %	2,5 %	0,0 %	2,5 %	0,0 %
Systemrisikobuffer	3,0 %	0,0 %		3,0 %	0,0 %	4,5 %	1,5 %	4,5 %	0,0 %	4,5 %	0,0 %
Motsyklisk buffer	1,0 %	-1,5 %		1,0 %	0,0 %	2,0 %	1,0 %	2,5 %	0,5 %	2,5 %	0,0 %

Banker som ikke oppnår tilfredsstillende soliditet i stresstester fra Finanstilsynet kan få krav om en planleggingsbuffer på toppen av de andre bufferne. Planleggingsbufferen skal inneholde kapital til å møte økt kapitalbehov i en stressituasjon. Bankens (egne) stresstestresultater tilsier ikke behov for en slik buffer.

Tabell 2 viser overholdelse av bankens styringsmål for ansvarlig kapital. Styringsmålet består av pilar 1 kapitalkrav for ansvarlig kapital, pilar 2 kapitalkrav og intern margin på en prosent. I kolonnen til høyre (2019) er pilar 2 satt til nivået besluttet av Finanstilsynet. I prognoseperioden tillater banken seg å bruke nivået som fremkommer av årets ICAAP-beregning. Bankens har en forventning om at tilsynets beregning langt på vei vil samsvare med bankens beregning, fordi bankens beregning bygger på tilsynets Rundskriv 12/2016. Bankens har tilfredsstillende ansvarlig kapitaldekning ved utgangen av 2019 og i hele prognoseperioden. Tilsvarende gjelder for ren kjernekapitaldekning og kjernekapitaldekning (ikke vist i tabell).

Tabell 2 Styringsmål, regulatorisk krav og ansvarlig kapital

Fana Sparebank sin modell for vurdering av risiko og kapitalforhold - Styringsmål, regulatoriske krav og ansvarlig kapital											
Ansvarlig kapital	Prognoseår 1; 2020		Prognoseår 2; 2021		Prognoseår 3; 2022		Prognoseår 4; 2023		Prognoseår 5; 2024		2019
	Faktisk	Endring fra 2019	Faktisk	Endring	Faktisk	Endring	Faktisk	Endring	Faktisk	Endring	
FSB konsern											
Styringsmål	17,5 %	-2,1 %	17,5 %		20,0 %	2,5 %	20,5 %	0,5 %	20,5 %		19,58 %
- Pilar 1 kapitalkrav	14,5 %	-1,5 %	14,5 %		17,0 %	2,5 %	17,5 %	0,5 %	17,5 %		16,0 %
- Pilar 2 kapitalkrav	2,0 %	-0,6 %	2,0 %		2,0 %		2,0 %		2,0 %		2,6 %
- Intern margin	1,0 %		1,0 %		1,0 %		1,0 %		1,0 %		1,0 %
Kapitaldekning											
Normal scenario	21,3 %	0,1 %	22,8 %	1,5 %	22,8 %	0,0 %	22,7 %	-0,1 %	22,7 %	0,0 %	21,20 %
Differanse	3,8 %	2,2 %	5,3 %	1,5 %	2,8 %	-2,5 %	2,2 %	-0,6 %	2,2 %	0,0 %	1,62 %

To likviditetskrav følger av regelverket. I følge CRD IV skal banken ha en LCR (liquidity coverage ratio) på minimum 100 prosent. For NSFR (net stable funding ratio) er det ikke fastsatt minimumsnivå. I tilknytning til implementering av CRR II / CRD V i Norge i 2021 er det en forventning om at det innføres et minimumsnivå på 100 prosent. Allerede nå rapporteres NSFR til Finanstilsynet hvert kvartal. Som det fremgår av avsnitt 2.2.2 har banken tilfredsstillende likviditetsandel (LCR) og langsiktig finansiering (NSFR) ved utgangen av 2019. ILAAP viser tilfredsstillende nivåer for de to nøkkeltallene også i prognoseperioden på 12 måneder. For å unngå brudd opererer banken med en intern margin på ti prosent på toppen av LCR-kravet, og overvåker likviditetssituasjonen daglig.

4.2 Uvektet kjernekapitaldekning

For banker gjelder et minimumskrav på 3 prosent og et bufferkrav på 2 prosent. Kravet ble gjort gjeldende 30. juni 2017. Fana Sparebank overholder kravet med god margin. Både ved utgangen av 2018 og 2019 utgjør uvektet kjernekapitaldekning 9,2 prosent.

4.3 Fana Sparebanks overholdelse av regulatoriske kapitalkrav

I tråd med Finanstilsynets forventning skal banken styre etter et mål som har en god margin over regulatoriske kapitalkrav. Standardmetoden anvendes for beregning av kredittrisiko, mens basismetoden for beregning av operasjonell risiko. Styret vurderer kapitalbehovet i et fremadskuende perspektiv, og vektlegger behovet for nødvendig handlingsrom for å kunne opprettholde normal utlånsaktivitet i nedgangsperioder og behovet for at kapitaliseringen understøtter tilgangen til kapitalmarkeder også under vanskelige markedsforhold. Styret har derfor satt marginen til en prosent over kravene.

5 Organisering, ansvar, ledelse og kontroll

5.1 Risiko- og kapitalstyring

Det fremgår av 'Strategi Risikostyring og Internkontroll' at styret i Fana Sparebank er av den oppfatning at god risikostyring og internkontroll er avgjørende for å nå bankens mål. Banken sitt rammeverk for risikostyring og internkontroll skal bygge på krav i lov og forskrift. Overholdelse av regulatoriske krav vil blant annet bidra til at banken har en kapital som står i forhold til bankens risiko, likviditet til å dekke sine betalingsforpliktelser samt finansiering med løpetid som står i forhold til når utlån og andre aktiva gjøres opp.

Finansielt mål for banken er god risikojustert avkastning. En økning i risiko skal således gjenspeiles i økt forventet avkastning. Hvor mye risiko banken kan eksponere seg for (samlet risikonivå), avgjøres av bankens risikoevne (evne til å tåle svingninger i resultat) og -vilje. Type risiko avgjøres av kompetanse og fortrinn.

Banken har et fortrinn i å vurdere og prise kredittrisiko. Kredittrisiko som følger av utlånsvirksomheten skal derfor være den risikoeksponeringen som gir størst bidrag til bankens inntjening. Konsentrasjonsrisiko skal styres gjennom markedsdiversifisering, bransjediiversifisering og maksimumsrammer for størrelsen på et enkelt engasjement og antall store engasjementer.

Kapitalforvaltningsvirksomheten skal gi et betydelig bidrag til bankens inntjening gjennom eksponering mot kredittrisiko. For å styre kredittrisikoen skal banken ha rammer for kredittddurasjon (-løpetid) og motpartsrisiko.

Bankens renterisiko, aksjerisiko, valutarisiko og eiendomsrisiko skal være lav.

Målet for risikostyringen i banken er at volatiliteten (avvik fra forventet resultat) ikke skal overstige bankens margin før kapitalkravene ikke overholdes.

Tap som følge av operasjonelle feil skal kun i begrenset grad bidra til avvik fra forventet resultat. Styret har vedtatt maksimumsramme for slik eksponering

Banken sin strategi for risikostyring er å forstå, vurdere, kontrollere og prise risikoen. Forståelse for risikoen er en forutsetning for å eksponere banken for den. Gjennom fastsettelse av rammer skal risiko styres. Ved korrekt risikoprising skal banken

kompenseres for eksponeringen. Banken skal anvende modeller både for å prise og kontrollere enkeltrisiko samt for å vurdere porteføljerisiko og -lønnsomhet.

5.2 Risikoer

Med utgangspunkt i overordnet strategi, strategi risikostyring og internkontroll samt ICAAP, fastsetter styret mål, strategi og risikorammer for følgende risikoer

5.2.1 Kredittrisiko

Kredittrisiko er risiko for tap som følge av at kunder og andre motparter ikke har evne eller vilje til å oppfylle sine betalingsforpliktelser ved forfall.

5.2.2 Markedsrisiko

Markedsrisiko er risiko for tap som følge av endringer i markedskurser som rente, verdipapirkurser eller valutakurser.

5.2.3 Likviditetsrisiko

Likviditetsrisiko er risiko for ikke å være i stand til å innfri betalingsforpliktelser sine ved forfall eller ikke være i stand til å finansiere banken sin vekst uten vesentlig økning i kostnadene.

5.2.4 Operasjonell risiko

Operasjonell risiko er risiko for tap som følge av manglende eller sviktende interne prosesser eller system, menneskelige feil eller ytre hendelser.

5.2.5 Compliance risiko

Compliance risiko er risiko for regulatoriske sanksjoner, tap eller omdømmetap som følge av manglende overholdelse av lover og regler.

5.3 Organisering og ansvar

Banken er underlagt Finansforetaksloven. Loven setter krav til hvordan banken skal organiseres. Organiseringen av risikostyringsarbeidet er lagt opp rundt tre forsvarslinjer. Forsvarslinjene utgjør banken sin modell for risikohåndtering, risikokontroll og etterleving.

Første forsvarslinje; Forretningsområdene og ledelsen, inkludert styret, utgjør første forsvarslinje. Det enkelte forretningsområdet eier og styrer sine risikoer som en del av det operasjonelle, og har ansvar for tilfredsstillende intern kontroll samt å identifisere, styre og rapportere risikoer i tråd med interne retningslinjer.

Andre forsvarslinje; Risk manager og compliance officer har ansvaret for å overvåke, identifisere, kontrollere og rapportere relevante risikoer samt lære opp og legge til rette. Linjen er uavhengig av forretningsområdene, og rapporterer direkte til administrerende direktør så vel som styret.

Tredje forsvarslinje; Linjen består av uavhengig intern kontroll. Formålet er å overvåke bankens overordnede risiko- og kapitalstyring samt kontroll på vegne av styret i banken. Ansvaret inkluderer test av overholdelse av prosedyrer og retningslinjer samt vurdere om bankens modell for risiko- og kapitalstyring gir et godt uttrykk for bankens overordnede risiko- og kapitalsituasjon. Linjen utarbeider en årlig rapport til styret som også inneholder en vurdering av bankens vurdering av risiko- og kapitalforhold; ICAAP/ILAAP.

5.3.1 Nærmere om første forsvarslinje

Styret; Styret fastsetter bankens risikoevne. Videre påser styret at banken har egenkapital som står i forhold til virksomheten, og at banken er kapitalisert i tråd med regulatoriske krav. Styret fastsetter mål, strategi og risikorammer for samtlige virksomhetsområder (risikoer) herunder retningslinjer og rammer for risikostyring og internkontroll. Risikorapportering til styret skjer kvartalsvis. Styret har underutvalg som fungerer som forberedende organ for styret i ulike saker; risikoutvalg, revisjonsutvalg og godtgjørelsesutvalg. Sammensetning av styret fremgår av bankens hjemmeside.

Styrets risikoutvalg; Risikoutvalget er et underutvalg av styret i banken. Utvalget har som formål å foreta mer grundige vurderinger på utvalgte saksområder og skal virke som et saksforberedende og rådgivende arbeidsutvalg for styret. Utvalget skal støtte styret i

utøvelsen av sitt ansvar for risikostyring, herunder risikostrategi, risikotoleranse, implementering og oppfølging av risikostrategien samt oppfølging av internkontroll og internrevisjon.

Styrets og det enkelte styremedlems ansvar endres ikke som følge av risikoutvalgets arbeid. Utvalget består av tre medlemmer valgt av og blant styrets medlemmer, hvorav et medlem av utvalget er styremedlem valgt av og blant de ansatte. Utvalget skal bestå av styremedlemmer som har tilstrekkelig kunnskap til å forstå og overvåke risikostyringen i banken for å kunne gi råd til styret. Administrerende direktør har rett til å delta på møter i risikoutvalget som observatør.

Styrets risikoutvalg møtes så ofte det finner det nødvendig, men minst én gang i kvartalet. Utvalget utarbeider en årlig møteplan i forbindelse med styret årsplan. Minst én gang pr. år bør utvalget ha møter med henholdsvis internrevisjon og administrerende direktør. Risikoutvalgets møter vil sammenfalle med de møter som styret avholder og gjennomføres i forkant av styrets behandling av forskjellige saker som risikoutvalget har oppe til behandling. Det føres et kort referat fra risikoutvalgets møter.

Risikoutvalget har myndighet til å undersøke alle forhold ved bankens drift. Alle ansatte i banken skal gi de opplysninger og den bistand som utvalget måtte be om. Utvalget kan ved behov engasjere ekstern ekspertise. Risikoutvalget skal avgrense sitt arbeid mot revisjonsutvalgets arbeidsfelt slik at det ikke skjer en vesentlig overlapping. Risikoutvalget bør arbeide med risikotoleransen, risikostrategien, risikostyring og internkontroll, risikorapporteringen samt oppfølgingen av internrevisjonens arbeid.

Sentrale arbeidsområder for risikoutvalget er

- Forberede styrebehandlingen på risikoområdet
- Gi råd om institusjonens eksisterende og fremtidige risikoappetitt og risikostrategi
- Følge opp implementeringen av risikostrategien
- Overvåke i hvilken grad institusjonens prising av produkter ut mot kundene reflekterer den risikoen som institusjonen bærer, og i motsatt fall gi anvisning på forbedringer
- Beslutte innhold, omfang, format, og frekvens på den risikorapporteringen som utvalget og styret skal motta
- Vurdere hvorvidt de insentiver som følger av bankens belønningsordninger i tilstrekkelig grad tar hensyn til risiko, kapital, likviditet og (sannsynlighet og tidspunkt for) inntjening.

Styret i banken som sådan har ansvaret for bankens risikostyring. Risikoutvalget treffer ingen beslutninger på vegne av styret, men fremlegger sine vurderinger for styret, herunder gir råd til styret og gjennom sitt arbeid gir grunnlag for de vedtak styret gjør.

I 2019 ble det avholdt 6 møter i styrets risikoutvalg.

Styrets revisjonsutvalg; Revisjonsutvalget er et underutvalg av styret i banken. Utvalget har som formål å foreta mer grundige vurderinger på utvalgte saksområder og skal virke som et saksforberedende og rådgivende arbeidsutvalg for styret. Utvalget skal støtte styret i utøvelsen av sitt ansvar for regnskapsrapportering og finansiell informasjon, revisjon, intern kontroll og den samlede risikostyringen. Styrets og det enkelte styremedlems ansvar endres ikke som følge av revisjonsutvalgets arbeid.

Utvalget består av tre medlemmer valgt av og blant styrets medlemmer, hvorav et medlem av utvalget er styremedlem valgt av og blant de ansatte. Det velges en leder for utvalget. Minst ett av medlemmene skal ha regnskapsfaglig eller revisjonsfaglig kompetanse. Styremedlemmer som er ledende ansatte, kan ikke velges til medlemmer av revisjonsutvalget. Administrerende direktør har rett til å delta på møter i utvalget, som observatør.

Styrets revisjonsutvalg møtes så ofte det finner det nødvendig, men minst én gang i kvartalet. Utvalget utarbeider en årlig møteplan i forbindelse med styret årsplan. Minst én gang pr. år skal utvalget ha møter med henholdsvis ekstern revisor og administrerende direktør. Revisjonsutvalgets møter vil sammenfalle med de møter som styret avholder og gjennomføres i forkant av styrets behandling av forskjellige saker som revisjonsutvalget har oppe til behandling. Det føres referat fra revisjonsutvalgets møter på like linje med styrereferater.

Revisjonsutvalget har myndighet til å undersøke alle forhold ved bankens drift. Alle ansatte i banken skal gi de opplysninger og den bistand som utvalget måtte be om. Utvalget kan ved behov engasjere ekstern ekspertise.

I forbindelse med avleggelse av årsrapport, halvårsrapport og kvartalsrapport skal revisjonsutvalget diskutere vesentlige regnskapsmessige forhold med ledelsen og i tillegg ekstern revisor ved årsrapporten. I tillegg skal utvalget gjennomgå og vurdere de regler og prosedyrer som Fana Sparebank har utarbeidet for å oppfylle sin regnskapsrapportering og annen økonomisk rapportering til Oslo Børs og finansmarkedene.

Revisjonsutvalget skal i denne sammenhengen forberede styrets kvalitetssikring av Fana Sparebanks finansielle rapportering.

I forhold til ekstern revisor skal utvalget se til at ekstern revisor opptrer uavhengig i forhold til ledelsen mv.

Revisjonsutvalg avgir en saksgjennomgang for styret. Styret vil normalt i forlengelsen av utvalgets behandling, ta beslutninger basert på utvalgets foregående saksgjennomgang. Revisjonsutvalget skal ikke treffe beslutninger på vegne av styret, men gjennom sitt arbeid gi grunnlag for de vedtak som styret gjør.

I 2019 ble det avholdt 6 møter i styrets revisjonsutvalg.

Styrets godtgjørelsesutvalg; Godtgjørelsesutvalget er forberedende organ for styret sin behandling av kompensasjonsordningen til banken.

Administrerende direktør; Administrerende direktør har ansvaret for overordnet risikostyring, implementering av risikostyringssystemene og overvåking og rapportering av risikoeksponeringen samt delegering av fullmakter. Under administrerende direktør ligger også rådgivende komiteer; Balansestyringskomiteen og PM og BM kredittkomite. Sammensetning av administrerende direktørs ledergruppe fremgår av bankens hjemmeside.

5.4 Rapportering

Bankens styringsdokumenter er viktige for å utføre virksomhetene i tråd med bankens risikoevne og ledelsens risikovilje. De overordnede betraktningene og føringene fremgår av Strategi Risikostyring og Internkontroll. Detaljerte og presise føringer i form av mål, strategi og rammer fremgår av de ulike risikostrategiene, og er langt på vei et resultat av bankens vurdering av risiko- og kapitalforhold (ICAAP / ILAAP). Rapportering av styrefastsatte rammer gir styret og ledelsen grunnlag for å vurdere om virksomhetsutførelsen er som forutsatt.

Styringsdokument	Mottaker	Frekvens	Kommentar
Risikostrategier, herunder - Strategi Risikostyring og Internkontroll - Kredittstrategi - Kapitalforvaltningsstrategi - Likviditetsstyringsstrategi	Styret	Årlig	Behandles i ledergruppen i god tid før styrets behandling.
Risikorapportering	Styret	Kvartalsvis	Rapportering av styrefastsatte risikorammer
ICAAP / ILAAP	Styret	Årlig	Behandles i ledergruppen i god tid før styrets behandling. I tillegg 1-2 løypemeldinger til styret.
Regnskapsrapporter	Styret	Årlig, kvartalsvis og månedlig	
Nedskrivningsnotat	Styret	Kvartalsvis	
Notat om godtgjørelsesordning	Styret	Årlig	

5.5 Godtgjørelsesordning

Styret i banken er opptatt av at godtgjørelsesordningen skal bidra til å fremme og gi incentiver til god styring av og kontroll med bankens risiko, motvirke for høy risikotaking og bidra til å unngå interessekonflikter. Styret fastsetter og sørger for at banken til enhver tid har og praktiserer retningslinjer og rammer for en god ordning. Ordningen omfatter også Fana Sparebank Boligkreditt. Banken har et eget godtgjørelsesutvalg oppnevnt av styret. Utvalget består av tre medlemmer valgt av og blant styrets medlemmer, hvorav et medlem av utvalget er styremedlem valgt av og blant de ansattes. Banken foretar minst en gang i året en gjennomgang av praktiseringen av ordningen, og det utarbeides en skriftlig rapport som gjennomgås av uavhengig kontrollfunksjon. Det er utarbeidet en egen instruks for godtgjørelsesutvalget som er godkjent av styret. I dette dokumentet offentliggjøres informasjon om bankens godtgjørelsesordning.

Alle ansatte og tillitsvalgte er underlagt reglene, med særskilte regler for følgende gruppering av ansatte; ledende ansatte, ansatte med arbeidsoppgaver som er av vesentlig betydning for bankens risikoeksponering samt ansatte med kontrollopgaver.

Hovedprinsippet for godtgjørelse i banken er fast lønn. Det er likevel enighet om at dette ikke skal være til hinder for å avtale at deler av lønnen kan være resultatbasert. Det skal i så fall avtales klare kriterier mellom avtalepartene for dette. Lønnssystemet baserer seg på en grunnlønn i forhold til stillingskategori. Lønnssystemet består av to deler, gruppering av stillinger og lønnsevaluering av medarbeider. Det første er et hjelpemiddel

til å innplassere stillingen i en stillingsplan, basert på stillingens faglige innhold og ansvar, mens det siste er et system for årlig vurdering av medarbeideren.

Med virkning fra 1. januar 2017 er alle ansatte omfattet av en felles kollektiv innskuddspensjonsordning. Alle bankens ansatte har personskadeforsikring. I tillegg har ledergruppen og nøkkelpersoner reiseforsikring med utvidet dekning.

Alle fast ansatte i banken og datterselskapene tilbys funksjonærbetingelser på lån og innskudd i banken, samt rabatt på forsikringer gjennom Frende.

Banken har ingen etablerte bonusavtaler/resultatlønnsavtaler. Det ble ikke besluttet noen påskjønnelse til bankens ansatte basert på regnskapsåret 2019. Banken har ingen faste etterlønnsordninger. Tillitsvalgte mottar godtgjørelse basert på satser vedtatt av generalforsamlingen.

Det vises til årsregnskapet for 2019 publisert på bankens hjemmeside for nærmere informasjon

- Note 39 Godtgjørelse og lån til ledende ansatte og tillitsvalgte
- Note 37 Pensjonsforpliktelser og pensjonskostnader.

5.6 Rekruttering

Banken har rutine for innledning av arbeidsforhold. Når en stilling blir ledig, vurderer sektorleder om stillingen bør opprettholdes i sin nåværende form. Ved endring forelegges saken de tillitsvalgte til uttalelse. Administrerende direktør avgjør saken. Hvis stillingen skal opprettholdes og besettes på nytt, skal det informeres om den ledige stillingen i organisasjonen. Sektorleder i samråd med personaldirektør og hovedtillitsvalgt vurderer hvorvidt stillingen skal utlyses eksternt. Rutinen inneholder bestemmelser om utlysningstekst, utvelgelse av kandidater til intervju, hvem som deltar på intervju, dokumentasjon og sjekk av referanser. Videre beskriver rutinen ansettelsesutvalgets ansettelsesmyndighet samt tilbudsprosessen.

6 Beregning av regulatorisk kapital

6.1 Pilar 1

Pilar 1 omhandler minstekravet til ansvarlig kapital for kredittrisiko, operasjonell risiko og markedsrisiko som er fastsatt til 8 prosent. I tillegg kommer kravet til kapitalbevaringsbuffer og systemrisikobuffer på henholdsvis 2,5 prosent og 3 prosent. Motsyklisk kapitalbuffer er med virkning fra mars 2020 satt til 1,0 prosent. Samlet bufferkrav er 6,5 prosent. Summen av minstekrav og bufferkrav er 14,5 %.

Kapitaldekningen fastsettes som forholdet mellom bankens samlede ansvarlige kapital og beregningsgrunnlag for kredittrisiko, markedsrisiko og operasjonell risiko. Banken benytter standardmetoden for å fastsette beregningsgrunnlaget for kreditt- og markedsrisiko samt basismetoden for å fastsette beregningsgrunnlaget for operasjonell risiko.

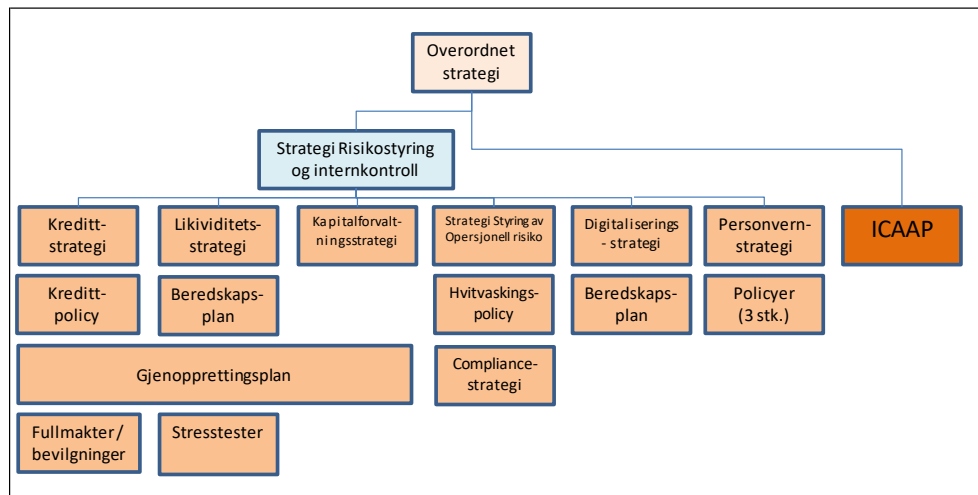
6.2 Pilar 2

Pilar 2 stiller krav til bankens kapitalvurderingsprosess. Formålet er å sikre en strukturert og dokumentert prosess for vurdering av konsernets risikoprofil og tilhørende kapitalbehov på kort og lang sikt. ICAAP omfatter de risikotyper som ikke er dekket av Pilar 1, og skal være fremoverskuende. Risikoene er i all hovedsak beregnet med modellene som Finanstilsynet gjør rede for i Rundskriv 12/2016.

Som nevnt i avsnitt 3.1 konsolideres Fana Sparebank Boligkreditt AS og Fana Sparebank Eiendom AS. ICAAP-dokumentet for 2020 er utarbeidet for Fana Sparebank konsern. Konsernet sitt kapitalbehov vurderes med utgangspunkt i en konsolidert prosess.

Figur 1 illustrerer hvordan risiko- og kapitalvurderingsprosessen integreres med strategiprosessen ved at ICAAP / ILAAP og Strategi Risikostyring og Internkontroll legger betydelige føringer for samtlige (del-)risikostategier. ICAAP / ILAAP vedtas av styret i mars. Vurderingene og resultatene er sentrale når kapitalforvaltningsstrategi, likviditetsstyringsstrategi og kredittrisiko revideres i løpet av høsten. Strategiene påvirker budsjettet i betydelig grad.

Figur 1 Integrering av prosesser

I forkant av styrets behandling i mars har følgende funnet sted

- løypemelding(er) til styret i månedene før
- 'oppdatering' av bankens modell for å vurdere risiko og tilhørende kapitalbehov
- ledergruppens behandling av foreløpige resultater
- ledergruppens behandling av utkast til ICAAP / ILAAP
- uavhengig gjennomgang av prosess og dokument
- styrets gjennomgang av ICAAP / ILAAP blant annet på bakgrunn av uavhengig bekreftelse.

Risk manager har ansvaret for å utvikle og oppdatere prognosemodell og modell for vurdering og beregning av risiko- og kapitalbehov. Risk manager har ansvaret for å produsere dokumentet.

6.3 Kapitalstrategi

Banken skal overholde regulatorisk krav til ren kjernekapital, kjernekapital og ansvarlig kapital, og har derfor styringsmål for de tre som ligger ett prosentpoeng over samlet krav. Banken har ambisiøse mål for utlånsvekst. Den del av veksten som skal finansieres av egenkapital skal først og fremst være ny egenkapital som følge av positivt årsresultat. For å hindre at bankens egenkapitalavkastning begrenser veksten, vedtar styret mål om tilfredsstillende egenkapitalavkastning. Banken har tatt opp ansvarlig lån og utstedt hybridkapital for å overholde krav til ansvarlig kapital og kjernekapital. Også fremover

vil instrumentene benyttes for å overholde kapitalkrav. Bankens vedtekter åpner opp for å gi kundeutbytte. Utbytte reduserer vekstevnen noe, men er positivt for kundelojalitet.

Banken har ulike alternativer for å håndtere en forverret soliditetssituasjon. Banken har potensial for å øke opptak av ansvarlig lån og utstede hybridkapital. Står banken i fare for å mangle ren kjernekapital kan kundeutbytte og gavetildeling revurderes.

Årsresultatet kan forbedres ved å øke utlånsrentene og/eller redusere innskuddsrentene. For å redusere (risikovektet beregnings-) grunnlag for kapitalbehov kan utlånsveksten reduseres og eiendeler kan selges. Bankens tiltak for å bøte på svekket likviditet, soliditet eller lønnsomhet er gjort rede for i bankens beredskapsplan og gjenopprettingsplan.

7 Kredittrisiko

7.1 Overordnet

Styrets retningslinjer for bankens kredittvirksomhet bygger på bankens hovedstrategi generelt, ICAAP samt Strategi Risikostyring og Internkontroll spesielt. Retningslinjene revideres minimum årlig. Føringer for bærekraft følger av bankens hovedstrategi. I relasjon til kredittvirksomheten skal all kredittgivning sikre at banken bidrar positivt til klima, miljø, sosiale forhold og god virksomhetsstyring. Banken skal gjennom en aktiv tilpasning av kredittvirksomheten stimulere til oppnå en lav-karbon, klimastabil økonomi.

Det fremgår av Strategi Risikostyring og Internkontroll at kredittrisiko som følger av utlånsvirksomheten skal være den risikoeksponeringen som gir størst bidrag til bankens inntjening. Konsentrasjonsrisiko skal styres gjennom markedsdiversifisering, bransjedisersifisering og maksimumsrammer for størrelsen på et enkelt engasjement og antall store engasjementer. Av hensyn til lønnsomhet og risikodiversifisering skal bankens kredittvirksomhet omfatte både person- og bedriftskunder. Egenkapitalkrav favoriserer lån med pant i bolig, mens avkastningsforventning taler i favør av bedriftsfinansiering. For å styre kredittrisikoen er det vedtatt maksimumsramme for andel av totale utlån til bedriftskunder. Banken kan gi kreditt til personkunder med tilfredsstillende likviditet, sikkerhet og atferd. Tilfredsstillende sikkerhet forutsetter at bolig eller annen fast eiendom er i Norge. Banken kan gi kreditt til bedriftskunder med hovedvirksomhet i angitte, nærliggende kommuner. Se avsnitt 7.2.1 for nærmere om verdivurdering av sikkerhet mv.

Porteføljene av kreditt til person- og bedriftskunder skal reflektere bankens fokus på betjeningsevne ved at en vesentlig del skal ha lav sannsynlighet for mislighold. For å øke risikojustert avkastning kan deler av porteføljen ha middels sannsynlighet for mislighold. Med samme begrunnelse kan banken tilby kreditt uten sikkerhet.

7.2 Styring og kontroll

Kredittrisiko er risiko for tap som følge av at kunder og andre motparter ikke har evne eller vilje til å oppfylle sine betalingsforpliktelser ved forfall. Rammeverket for styring av kredittrisiko kan beskrives slik

- Kredittstrategi
- Kredittpolicy PM og BM
- Fullmakts- og bevilgningsreglement
- Kreditthåndbok med tilhørende rutiner
- Modell(er) for beregning av et utlåns egenkapitalavkastning / pris (rente), kapitalbruk mv.

De tre førstnevnte besluttet årlig av styret. Strategien legger føringer på porteføljenivå, mens policy gir regler for det enkelte lån.

7.2.1 Vurdering av sikkerhet

Maksimal kredittrisiko er representert ved balanseført verdi av de finansielle eiendelene inkludert derivater i balansen. Banken har i tillegg kredittrisiko knyttet til utenom balanseposter som garantier, trekkfasiliteter mv. Se standardskjema publisert på bankens hjemmeside for nærmere informasjon. Lån og kreditter gis som hovedregel kun mot betryggende sikkerhet. Som sikkerhet skilles det mellom tre hovedtyper pant

- Pant i fast eiendom
- Pant i løsøre
- Andre sikkerheter

På PM er hovedregelen at lån med pant i fast eiendom ikke skal overstige en belåningsgrad på 85 prosent av forsvarlig verdigrunnlag (markeds-/omsetningsverdi). Regelen er i tråd med Finanstilsynets forskrift om krav til nye lån med pant i bolig. For

andre typer lån kan belåningsgraden variere. Det stilles krav til løpende vurdering av sikkerhetenes realisasjonsverdi.

På BM gis det som hovedregel lån og kreditter med pant i fast eiendom på inntil 80 prosent av forsvarlig verdigrunnlag. For andre typer lån kan belåningsgraden variere. Det stilles krav til løpende og forsvarlige vurderinger av sikkerhetenes realisasjonsverdi.

Realisasjonsverdiene begrenses oppad til pantobligasjonenes pålydende og hensyntar obligasjonenes prioriterte rekkefølge.

Regelverket regulerer i detalj hvilke lån som kan overføres til Fana Sparebank Boligkreditt AS. Dette er lån som benyttes som sikkerhetsmasse for utstedte obligasjoner med fortrinnsrett. Regelverket er strengere enn ved vanlig långivning til bolig, og loven krever også en uavhengig gransker oppnevnt av Finanstilsynet og uavhengig verdivurdering av hvert enkelt pant.

Finansielle derivater er avtaler som inngås for å sikre finansielle verdier i form av rentevilkår og verdi av egenkapitalinstrumenter for bestemte perioder. Det finnes flere typer finansielle derivater, men banken har kun benyttet rentebytteavtaler for å sikre banken mot svingninger mellom korte og lange renter i rentemarkedet. Dette er avtaler som gjøres med andre finansinstitusjoner, der vi bytter kontantstrømmer for et avtalt beløp over en avtalt periode.

Bankens motregningsadgang følger alminnelige regler i norsk lov. Mot finansielle institusjoner er det inngått standardiserte ISDA-avtaler som gir partene motregningsrett ved eventuell mislighold. Det er i tillegg inngått tilleggsavtaler om sikkerhetsstillelse (CSA). Banken har ingen poster som er nettoført i balansen.

Banken har rutine(r) for verdivurdering av sikkerhet. Formålet med rutinen er å fastsette estimat for fremtidig realisasjonsverdi for panteobjekt i en forsert realisasjonssituasjon.

7.3 Organisering av ansvar

Bankens risikostyringsorganisasjon innenfor kredittområdet omfatter

- Styret
- Administrerende direktør
- Kredittkomiteer BM og PM

- Direktør kreditt og juridisk
- Direktør BM
- Direktør PM
- Ledere PM / Leder Digital
- Rådgivere
- Fagansvarlig for spesialengasjement
- Analyse-/kontrollfunksjon (depot, risk manager, compliance officer, intern rev.)

I bankens kredittstrategi er roller/ansvar for hver del av kredittorganisasjonen beskrevet i detalj.

7.4 Måling av risiko

Banken bruker standardmetoden for beregning av kapitalkrav i Pilar 1. I tillegg metodene som Finanstilsynet har gjort rede for i rundskriv 12/2016 for Pilar 2 kapitalkrav.

Banken benytter en risikoklassifiseringsmodell for kategorisering av kredittporteføljen. Bankene klassifiserer kundene på bakgrunn av sannsynligheten for mislighold de kommende 12 måneder. Det er utviklet ulike modeller for personmarkeds- og bedriftskunder. Modellen er delt inn i 10 risikoklasser i tillegg til en klasse for mislighold og tap. Banken har søknadsscore og porteføljescore på kundenivå. Modell for søknadsscore blir benyttet for å regne ut misligholdssannsynligheten når en kunde søker om et lån eller en kreditt, men porteføljescoremodellen blir brukt til å beregne sannsynligheten for alle løpende engasjement ved utgangen av hvert måned.

7.5 Nedskrivning av utlån og garantier

Banken har utarbeidet en modell for å beregne tap i samsvar med kravene i IFRS 9. Modellen er gjort rede for i note i årsregnskapet for 2019.

8 Markedsrisiko

8.1 Overordnet

Styrets retningslinjer for bankens kapitalforvaltning bygger på bankens hovedstrategi generelt, likviditetsstyringsstrategi, ICAAP og Strategi Risikostyring og Internkontroll spesielt. Retningslinjene revideres minimum årlig. Føringer for bærekraft følger av bankens hovedstrategi. I relasjon til kapitalforvaltningsvirksomheten skal banken i sin vurdering av verdipapirinvesteringer ta hensyn til om bærekraft er innlemmet i den underliggende virksomheten det investeres i.

Det fremgår av Strategi Risikostyring og Internkontroll at «Kapitalforvaltningsvirksomheten skal gi et betydelig bidrag til bankens inntjening gjennom eksponering mot kredittrisiko. For å styre kredittrisikoen skal banken ha rammer for kredittddurasjon og motpartsrisiko. Bankens renterisiko, aksjerisiko, valutarisiko og eiendomsrisiko skal være lav. Renterisikoen skal holdes lav ved bruk av flytende renter på majoriteten av utlånene samt flytende renter (3 måneders NIBOR + kredittpåslag) på verdipapirer og innlån. For å styre renterisikoen skal banken ha rammer for rentedurasjon (-løpetid). For likviditetsporteføljen er god likviditet viktigere enn avkastning.»

Kapitalforvaltningen i banken er delt i tre porteføljer

- Likviditetsportefølje, definert som forvaltning av bankens likvide midler for oppfyllelse av likviditetsmålet om 30-dagers LCR på minimum 110 prosent
- Avkastningsportefølje, definert som forvaltning av likviditetsreserver utover 30-dagers LCR-krav for å bidra til å tilstrebe 180-dagers LCR på 100 prosent
- Øvrige finansielle instrumenter, herunder konsernets strategiske investeringer og ramme for aksjer og egenkapitalbevis.

8.2 Likviditetsportefølje

Bankens primære mål for forvaltningen av likviditetsporteføljen er å holde likviditetsrisikoen lav. Likviditetsrisiko defineres som risiko for tap på porteføljen som følge av dårlig likviditet i verdipapirene. Strategien for å oppnå lav likviditetsrisiko er å investere i statsobligasjoner, likvide obligasjoner med fortrinnsrett og holde innskudd i

Norges Bank. Sekundært mål for forvaltningen er å oppnå høyest mulig risikojustert avkastning. Strategien er å sette sammen en portefølje av verdipapirer med lav renterisiko og lav til moderat kredittrisiko.

For å sikre at likvide eiendeler kan dekke forpliktelser ved forfall, er det i likviditetsstrategien fastsatt at bankens styringsmål for LCR skal ligge 10 prosentpoeng over minimumskravet på 100 prosent. Banken har fastsatt investeringsrammer for aktivaklassene. I tillegg har banken fastsatt strategisk nivå og rammer for rente-, valuta- og kredittrisiko. Rente- og kredittrisiko er definert som risiko for tap på porteføljen som følge av henholdsvis økning i (stats)renter og kredittpåslag, samt utstederrisiko. Motpartsrisiko styres ved bruk av maksimumsrammer.

8.3 Avkastningsportefølje

Som følge av LCR-regelverket skiller banken mellom likviditetsporteføljen og avkastningsporteføljen. Likviditetsporteføljen dekker det kortsiktige likviditetsbehovet på 30 dager gitt en stressituasjon, og bidrar sammen med avkastningsporteføljen til å dekke likviditetsbehovet mellom 30 og 180 dager. Tidshorisonten gjør det mulig å øke investeringsrisikoen i avkastningsporteføljen noe og dermed øke forventet avkastning sammenlignet med likviditetsporteføljen. Bankens strategi for å optimalisere risikojustert avkastning er å sette sammen en portefølje med eksponering mot rente- og kredittrisiko fordelt på ulike aktivaklasser. Banken har fastsatt investeringsrammer for aktivaklassene samt rente- og kredittrisiko. Av hensyn til både LCR og NSFR er det et mål å holde mellomlange forpliktelser på et lavt nivå. Avkastningsporteføljen, som har noe høyere risiko enn likviditetsporteføljen, er dermed langt mindre enn sistnevnte.

For bankens totalbalanse er det fastsatt maksimumsramme for renterisiko uttrykt som maksimal resultateffekt gitt en renteoppgang på 2 prosentpoeng over hele rentekurven. Renterisikoen skal styres for ulike tidsintervall.

8.4 Øvrige finansielle instrumenter

Likviditets- og avkastningsporteføljen dekker bankens likviditetsbehov. Banken har i tillegg finansielle investeringer av strategisk karakter, basert på styrevedtak. Rammen

bestemmes av de til enhver tid gjeldende styrevedtak. Bankens investering i grønne obligasjoner er tilknyttet rammeverket for grønne innskudd. For andre investering i aksjer og egenkapitalbevis fastsettes beskjedne maksimumsrammer som forvaltes diskresjonært. Investering i fast eiendom skal besluttet av styret. Hovedkontoret på Nesttun er bankens eneste investering i fast eiendom av vesentlig karakter.

8.5 Rapportering og måling

Kapitalmarked utarbeider hver måned en investeringsrapport om markedsavkastning og risiko. Den er fast innslag i Balansestyringskomiteen og på styremøtene. Risk manager rapporterer kvartalsvis overholdelse av investeringsrammer til styret.

Banken har ikke handelsportefølje og rapporterer således ikke minimum kapitaldekning etter standardmetoden for markedsrisiko. Kapitalbehov for markedsrisiko i Pilar 2 er beregnet med modellene som Finanstilsynet har gjort rede for i Rundskriv 12/2016.

9 Likviditetsrisiko

9.1 Overordnet

Retningslinjer og rammer for likviditetsstyring bygger på bankens hovedstrategi generelt og kapitalforvaltningsstrategi, ICAAP og Strategi Risikostyring og Internkontroll spesielt. Retningslinjene revideres minimum årlig. Gjennom den årlige ILAAP-prosessen vurderer banken likviditets- og finansieringsrisikoen. Føringer for bærekraft følger av bankens hovedstrategi. I likviditetsstyringsvirksomheten skal banken i sin vurdering av investorer ta hensyn til om bærekraft er innlemmet i den underliggende virksomheten investorene representerer.

Det fremgår av Strategi Risikostyring og Internkontroll at «Banken sin likviditetsstyring skal til enhver tid være forsvarlig. Målet for likviditetsstyringen i banken er å finansiere bankens virksomhet ved å balansere forholdet mellom finansieringskostnad og likviditetsrisiko. Banken har satt tre mål i styring av likviditetsrisikoen; lav fundingkonsentrasjon, tilfredsstillende likviditetsandel samt tilfredsstillende andel stabil

finansiering.» Likviditetsrisiko er definert som sannsynligheten for at banken ikke har tilgang til nødvendig finansiering til en fornuftig pris.

En forutsetning for finansieringsvirksomheten er at banken fremstår lønnsom, solid, likvid og har en fornuftig finansieringsstruktur. For å nå målet om finansiering av virksomheten skal banken tilstrebe en diversifisering av finansieringskildene. Betydningen av den enkelte finansieringskilde skal komme til uttrykk ved at den tildeles en strategisk andel. De viktigste finansieringskildene er innskudd, egenkapital, innlån fra markedet, innlån gjennom Fana Sparebank Boligkreditt, innlån fra institusjonelle investorer og fondsforvaltere og trekkfasiliteter. Innskudd som kan finansiere utlån er viktigere for banken enn flyktige innskudd som må plasseres i likviditetsporteføljen.

Bankens kapitalstrategi (ICAAP) gjør rede for kapitalkrav og styringsmål. For å dekke gapet mellom bankens finansieringsbehov og finanseringen som innskudd og egenkapital representerer, skal banken utstede sertifikater, senior obligasjonslån og obligasjoner med fortrinnsrett. I vurderingen av hvordan de ulike verdipapirene skal settes sammen skal pris, graden av pantsettelse av bankens utlån, finansieringsstruktur, forfallstruktur og låneomfang tas hensyn til. Grunnet pris og tilgjengelighet skal obligasjoner med fortrinnsrett være bankens hovedinstrument for langsiktig markedsfinansiering. I takt med at andelen av porteføljen av obligasjoner med fortrinnsrett øker, skal de andre vurderingskriteriene tillegges økt vekt.

9.2 Styring av likviditetsrisiko

I tråd med mål og strategi skal banken tilstrebe en optimal finansieringsportefølje. Banken har minimumsrammer for ulike finansieringskilder som skal forhindre at prisleis gir for høy konsentrasjon i porteføljen av obligasjoner med fortrinnsrett, og maksimumsramme for obligasjoner med fortrinnsrett som skal hindre overpantsettelse av bankens utlån.

For å bidra til å sikre at likvide eiendeler skal kunne dekke forpliktelser ved forfall, skal bankens styringsmål for 30-dagers LCR ligge 10 prosentpoeng over minimumskravet på 100 prosent. Kapitalforvaltningsstrategien legger føringer for sammensetting av likvide eiendeler. Gitt at likvide eiendeler skal dekke forpliktelser ved forfall, vil størrelsen på sistnevnte forpliktelser være avgjørende for hvor mye som må plasseres i likvide eiendeler. Av hensyn både til likviditetsrisiko og lave avkastningsforventninger på likvide

eiendeler, skal banken ved bruk av minimumsrammer for gjennomsnittlig løpetid på innlån samt maksimumsramme for enkeltlån og konsentrasjonsrisiko på forfall, sørge for at forpliktelser ved forfall ikke overstiger et forsvarlig nivå.

I beregning av likviditetsandel vurderes likvide eiendeler i forhold til netto likviditetsutgang 30 dager frem i tid. Banken skal vie spesiell oppmerksomhet til det helt kortsiktige finansieringsbehovet (dagens, de neste dagers) samt holde en buffer for uforutsette finansieringsbehov. Banken skal også vie spesiell oppmerksomhet til betydelige forpliktelser i perioden etter LCR-stressperioden på 30 dager, og 6 måneder frem i tid (180-dagers LCR). Banken skal tilstrebe en 180-dagers LCR på 100 prosent (styringsmål).

Banken finansierer utlån og andre varige eiendeler langsiktig. Ved å tilfredsstille NSFR-kravet kan banken klare seg i 1 år under et moderat stressscenario med begrenset tilgang på ny finansiering og betydelige uttrekk av kundeinnskudd. Internt krav om 100 prosent stabil finansiering legger betydelige føringer for andel finansiering utover 1 år. Derfor skal 75 prosent av bankens markedsfinansiering ha løpetid utover 1 år.

Maksimumsrammer for opptak av enkeltlån og minimumsrammer for gjennomsnittlig løpetid på innlån bidrar til at andelen av finansiering som faller under 1 år, og dermed i mindre grad bidrar til stabil finansiering, er håndterbar for banken.

9.3 Måling av risiko

Innskudd er bankens viktigste finansieringskilde. Innskuddsandelen utgjorde 48,4 prosent ved nyttår. På samme tidspunkt så forfallsstrukturen på bankens markedsfinansiering ut som i tabellen under. NSFR på 127 prosent er uttrykk for stabil langsiktig finansiering. Tilsvarende er LCR på 208 prosent ensbetydende med meget god likviditet.

Fana Sparebank sin modell for vurdering av likviditetsrisiko - Obligasjonsforfall										
Tall i mill. kr.	Prognoseår 1, 2020		Prognoseår 2, 2021		Prognoseår 3, 2022		Prognoseår 4, 2023		Prognoseår 5+	
FSB konsern	Andel	Forfall	Faktisk	Forfall	Faktisk	Forfall	Faktisk	Forfall	Faktisk	Forfall
Sum obligasjonene	6,3 %	788	17,4 %	2.188	21,1 %	2.650	23,5 %	2.950	31,8 %	4.000
- OMF	0,5 %	66	7,9 %	988	13,9 %	1.750	13,5 %	1.700	28,6 %	3.600
- Senior	5,7 %	722	9,5 %	1.200	6,4 %	800	8,3 %	1.050	2,4 %	300
- Ansvarlig lån	-	-	-	-	-	100	-	200	-	-
- Hybridkapital	-	-	-	-	-	-	-	-	-	100
Akkumulert		788		2.976		5.626		8.576		12.576

Oppstillingen under viser hvordan LCR på 208 prosent fremkommer som forholdet mellom likviditetsbuffer på 2.042 millioner kroner og netto likviditetsutgang i en 30 dagers

periode på 984 millioner kroner. Begge størrelsene er stresset. Førstnevnte ved bruk av avkortningssatser, og sistnevnte ved bruk av uttaksfaktorer, eksempelvis 5 prosent uttak for stabile innskudd (se under). Oppstillingen viser også hvordan LCR endrer seg om bankspesifikke og/eller markedsrelaterte stressforutsetninger gjør seg gjeldende. Resultatene viser bankens sårbarhet for omfattende innskuddsflukt. Temaet er adressert i bankens beredskaps-/gjenopprettingsplan.

Stresstest	LCR	Bankspesifikk	Markedsrelatert	Kombinert
Likviditetsbuffer	2.042	2.024	1.919	1.919
Netto likviditetsutgar	984	2.781	1.429	2.781
- Endring pga uttak		1.401	49	
- Endring pga inntak		87	87	
LCR 30 dager stresse	208 %	82 %	171 %	69,0 %
Statsobligasjoner	0,0 %	0,0 %	5,0 %	Stresstest avkortnings- satser
OMF > kr 4 mrd.	7,0 %	7,7 %	10,5 %	
OMF > kr 2 mrd.	15,0 %	16,5 %	22,5 %	
Øvrig	30,0 %	36,0 %	45,0 %	Uttaksfaktor
Stabile innskudd	5,0 %	20,0 %	4,0 %	

9.4 Styring, kontroll og rapportering

Banken utarbeider likviditetsprognoser og stresstester. Finansdirektør rapporter kvartalsvis om likviditetssituasjonen til styret, og gjør rede for tilsvarende på møtene i Balansestyringskomiteen. Risk manager rapporterer kvartalsvis overholdelse av rammer til styret i rapporten. Risk manager og kapitalmarked simulerer likviditetsbortfall (stresstesting) i samarbeid, og rapporterer kvartalsvis til ledergruppen og styret. Resultatene påvirker kapitalforvaltningsstrategi, likviditetsstyringsstrategi samt bankens beredskapsplan for likviditetsbortfall. Styret gir fullmakt til opptak av lån i markedet.

10 Operasjonell risiko

10.1 Overordnet

Fordi operasjonell risiko er et vidt fagfelt, har banken utarbeidet en egen strategi for styring av operasjonell risiko. Strategien kommer i tillegg til Strategi Risikostyring og Internkontroll. Strategi Risikostyring og Internkontroll er et overordnet strategidokument som legger føringer for samtlige delstrategier. Strategi Styring av Operasjonell Risiko er en delstrategi på linje med kredittstrategi, kapitalforvaltningsstrategi mfl. Strategien skiller seg fra de øvrige delstrategiene ved at den ikke er rettet mot et spesielt

virksomhetsområde, men omfatter ulike kategorier av hendelser som kan påvirke alle virksomhetsområdene i banken. Strategien revideres årlig av styret i lys av endrede rammebetingelser, makroøkonomiske utsikter, utviklingen innenfor strategiske satsningsområder mv.

I tillegg til strategien, består rammeverket for styring av operasjonell risiko av

- Rammer og retningslinjer for styring av operasjonell risiko
- System for kontroller, registrering, oppfølging og rapportering

Banken definerer operasjonell risiko som «risikoen for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser eller systemer, menneskelige feil, eller eksterne hendelser».

10.2 Styring og kontroll

Styret er av den oppfatning at tap som følge av operasjonelle feil kun i begrenset grad skal bidra til avvik fra forventet resultat, og har fastsatt maksimumsrammen for slik eksponering. Bankens organisering og ansvarsforhold innenfor operasjonell risiko skal være tydelig og dokumentert og tilpasset virksomhetens størrelse. Banken er delt inn i virksomhetsområder. Det er den enkelte virksomhetsleder som har ansvaret for styring av operasjonell risiko på sitt område. Virksomhetsledernes risikoanalyse er en del av bankens system for å identifisere, styre og måle den operasjonelle risikoen i løpende drift. Analysene beskriver operasjonell risiko som finnes i prosessene, rutinene, systemene, produktene, ansatte mv. Banken implementerer kontroller som en del av en prosess for å oppnå ønsket risikonivå.

Hendelser gir en pekepinn på risikonivået. En hendelse kan resultere i at banken blir oppmerksom på en ny risiko, eller at hendelsen er så alvorlig at den gir opphav til et nytt tiltak for å forbedre, fjerne eller lage nye kontroller. Tiltak kan også være å forbedre eller implementere prosesser. Hendelser har således verdi, og skal løpende registreres i bankens 'Modell for styring av operasjonell risiko' som inneholder hendelsesdatabasen.

Omfanget av hendelser blir rapportert kvartalsvis til styret. Tilsvarende blir resultatet av risikoanalysen, blant annet beregnet operasjonelt tap, rapportert årlig til styret.

10.3 Måling av risiko

Banken bruker basismetoden for å sette av kapital til operasjonell risiko i Pilar 1. Styrets fastsatte maksimumsramme for operasjonelle feil er langt lavere enn avsetningen etter pilar 1. Faktiske tap i banken er små. Operasjonelle hendelser har heller ikke sådd tvil om robustheten i bankens rammeverk for styring av operasjonell risiko. Banken ser det derfor ikke som nødvendig å sette av kapital til operasjonell risiko i Pilar 2.

11 Compliance risiko

Compliance risiko er risikoen for at banken pådrar seg offentlige sanksjoner, økonomiske tap eller tap av omdømme som følge av at banken ikke etterlever lover, regler og standarder.

Det er bankens fagansvarlige som har ansvar for å følge lover og retningslinjer innenfor sitt fagområde. De er dermed adressater for ulike rundskriv som sendes til banken.

Compliance officer holder oversikt over lover og regler som gjelder for banken, og påser at banken sine rutiner er i tråd med regelverket. Etterlevelse rapporteres periodisk til styret.

12 Andre risikoer

12.1 Klimarisiko

Klimarisiko i banksektoren kan tenkes på som risikoen for at endringer i klima eller endringer i miljøpolitikk på ulike måter forringer livsgrunnlaget for kundene til banken, og på den måten påfører banken tap. Klimarisiko dekker også faren for svekket omdømme som følge av at banken har eksponeringer mot næringer eller kunder som driver virksomhet som skader miljøet.

Klimaendringer er en trussel for finansiell stabilitet, og fokuset på klimarisiko er derfor viktig for finansnæringen. Banker kan gjennom utlånsvirksomheten sin legge føringer for hvilken type investeringer og virksomheter en ønsker å gi støtte til. Banken er

oppmerksom på hvilke utfordringer som klimaendringene kan føre med seg, og har miljøhensyn med seg som rettesnor i kredittvurderingen av nye kunder. Se kommentarer om bærekraft under beskrivelse av kreditt risiko, likviditetsrisiko og markedsrisiko.

12.2 Forretningsrisiko

Forretningsrisiko er definert som risiko knyttet til uventet inntekts- eller kostnadsendringer som følge av konjunkturendringer eller endret kundeatferd. Risikoen omfatter fare for sviktende inntekter som følge av at bankens kunder endrer atferd enten som følge av konkurransesituasjonen, trender eller sviktende omdømme, eller at banken får sviktende inntekter som følge av feilslått strategisk satsing i nye markeder eller produkter. Manglende evne til å fange opp omstillinger i kundeatferd gjennom tilpasning av banken sine produkter vil også være en forretningsrisiko.

Å forstå kundenes behov og gjennomføre nødvendige endringer i banken er avgjørende for å lykkes. Overordnet strategi redegjør for dette arbeidet. Målinger av kundeatferd og analyse av konkurransesituasjonen og markedssituasjonen er en del av forretningsutviklingsgrunnlaget. Med dette som utgangspunkt blir budsjett og målekort for oppfølging etablert. Budsjett og målekort blir rapportert og fulgt opp månedlig.

Finanstilsynet har kommentert at denne risikoen kan tas hensyn til i banken sin faktiske kapitaltilpasning, og når banken fastsetter interne styringsmål for kapital. Dette kan gjøres ved å ta hensyn til forretningsrisikoen i vurdering av nødvendig kapitalkravsmargin. Banken setter derfor ikke av ytterligere kapital til forretningsrisiko i Pilar 2.

12.3 Konsentrasjonsrisiko

Konsentrasjonsrisiko er definert som faren for tap som skyldtes at banken har store deler av den utlånte kapitalen knyttet opp mot enkeltaktører eller mot avgrensede geografiske eller næringsmessige område.

Banken sin konsentrasjonsrisiko styres gjennom banken sine risikorammer.

Risikorammene fremgår av styrets kredittstrategi, og det er fastsatt rammer for blant

annet størrelsen på engasjement til enkeltkunder og næringer. Oppfølging av rammene i kvartalsvis risikorapport til styret.

Ved hjelp av metoder som Finanstilsynet har gjort rede for i Rundskriv 12/2016 har banken beregnet kapitalkrav for sektorkonsentrasjon for bransje og for store engasjement. I tillegg er det vurdert om det skal settes av kapital for geografisk konsentrasjonsrisiko.

12.4 It-risiko / cyberrisiko

IT-risiko viser seg i ulike varianter. System eller betalingsløsninger som ikke fungerer tilfredsstillende tilhører den tradisjonelle risikoen. I tillegg åpner både digitaliseringen som banknæringen er inne i og endringer i lovverket som regulerer banknæringer, opp at nye aktører kan komme på banken med nye løsninger som kan endre måten kundene tenker rundt tradisjonelle banktjenester.

Cyberrisiko er risikoen for økonomisk tap eller svekket omdømme som følge av svikt eller mangler i IT-system til banken. Nye digitale løsninger fjør ofte hverdagen lettere både for kunder og bankansatte. Samtidig ser en at det i mange tilfelle oppstår nye risikoer ved innføring av de digitale løsningene. Dette kan bli utnyttet til ulike former for cyberkriminalitet.

Banken arbeider systematisk med å gjøre grep og investeringer som reduserer faren for cyberangrep og for å dempe IT-risikoen generelt.

13 Krisehåndtering - kontinuitet og gjenoppretting

I oktober i fjor godkjente styret bankens første gjenopprettingsplan. Planen fulgte av krav i Finansforetaksloven. Arbeidet med gjenopprettingsplanen, og ikke minst operasjonalisering av planen, førte til at beredskapsplanen ble skrevet helt om, og godkjent av styret. Gjenopprettingsplanen skal banken iverksette når den er utsatt for en «livstruende» hendelse, men før utviklingen er kommet så langt at myndighetene iverksetter krisehåndtering eller avvikling. Beredskapsplanen omhandler plan med prosedyrer for å håndtere bortfall av likviditet for banken og likviditetssvikt i markedet.

Matrise for plananvendelse fremgår av figuren under

Virksomhet	Ordinær drift		Stressscenario		Alvorlig stressscenario	Krisetiltaksplan / Avvikling
Fokusområder	Planlegging Risiko og sårbarhet Risikokontroll		Trusselvurdering Avverge krise		Håndtere akutt krise Plan for tiltak som kan iverksettes for å håndtere en	
Styringsdokumenter, modeller, rapportering mv.	Strategier, modeller og rutiner,	Triggerpunkt for beredskap	Beredskapsplan	Triggerpunkt for gjenoppretting	Gjenopprettelsesplan	Krisetiltaksplan utarbeides av Finanstilsynet
Beredskapsnivå (5-1) Beredskapsnivå Tekst	5 / 4 Normal / Oppmerksomhet		3 / 2 Mindre krise / middels krise		2 / 1 Alvorlig krise	
Styringsmodell	Ordinær linjeorganisasjon		Beredskapsmatrise		Gjenopprettelsesmatrise	

Banken har tre beredskapsmål; (1) Løpende vurdering av likviditetssituasjonen, kapitalssituasjonen mv. for å sikre rask respons, (2) dokumentering av beredskapsnivå (også normal) og vurderingsgrunnlag samt (3) ved økt beredskap iverksettelse av bankens beredskapsorganisasjon for å sikre kompetanse og ressurser, fokus på forestående obligasjonsforfall samt etablering av tiltak for å sikre forsvarlig drift mv.

Den løpende vurderingen er ivarettatt ved at det ukentlige likviditetsmøtet hver mandag med deltagere fra Kapitalmarked og Økonomi og Styring gjennomgår hvordan indikatorene utvikler seg. Vurderingen skal baseres på følgende nøkkeltall

Interne	Eksterne
LCR (kvartal)	Styringsrente (rentemøtene)
NSFR (kvartal)	Nibor 3 måneder (daglig)
ROE (kvartal)	Boliglånsrente (daglig)
CET1 (kvartal)	OMF 5 år spread i bp
T1 (kvartal)	Senior 5 år spread i bp
T2 (kvartal)	Boligprisendring Bergen (m)
Mislighold 91-180d(måned)	Arbeidsledighet (kvartal)
Rating (kvartal)	